

I Liljegrens *Runurkunder* (1833) upptagas likaledes 19 nummer från Bro härad (L 312—330). Ett av dessa (L 330) beror dock endast på en osäker anteckning av Hadorph, som icke har kunnat styrkas, och bör alltså utgå. Liljegren har givetvis (L 329) upptagit den endast genom Aschaneus kända, sedan länge förstörda inskriften på Stäkesön (U 605), däremot icke den endast korsmärkta och i *Bautil* icke avbildade U 612.

Efter Hadorphs tid ha endast 3 runinskrifter blivit kända inom häradet. Ett obetydligt fragment (U 609) antecknades av O. Celsius 1728; det har sedermera förkommit. Två runstenar omtalas av R. Dybeck i *Sveriges runurkunder* såsom nyfunna: U 616 och 620.

Asker, Stockholms-Näs sn.

L 330 uppgär: »Askeby. En Runsten nämnd. D. annot.» Liljegren åberopar sålunda som källa en anteckning i »D», d. v. s. J. Peringskiölds *Monumenta Sveo-Gothorum*. Sannolikt åsyftas en av J. Hadorph skriven, odaterad förteckning över återstående runstenar i Uppland (»Rester: Rst. i Upland»), d. v. s. runstenar som Hadorph ännu icke hade besökt och låtit avteckna. Förteckningen är inbunden tillsammans med de s. k. *Ransakningarna om antikviteterna 1667—84* (hs F 19 i Kungl. Biblioteket). Under Bro härad läses här:

»Näs Soehn wid lilla Hinder Stäket i ett bärg, nordan för almanne bron, västan frå almara stäk versus meridiem. vide Aschanei kladd.

Askerby — — — — 1 R.»

Varifrån Hadorph har fått denna uppgift om en runsten vid Asker by, är obekant. Den finnes icke i *Ransakningarna*. Där talas visserligen om stensättningar vid Asker, men icke om någon runsten. Den är icke heller omtalad i Hadorphs egen resejournal från resan i Bro härad 1684 (inbunden i Peringskiölds *Monumenta*, bd 3).

Efter L 330 upptages en runsten vid Asker även i *UFT* h. 8 (1879), s. 113: »En runsten finnes nämnd af Peringskiöld utan anförd inskrift.»

604. Stäket, Stockholms-Näs sn.

Pl. 1.

Litteratur: B 275, L 328, D 1:9. *Ransakningarna 1667—84*; J. Hadorph, *Resejournal 1684* (i Peringskiölds *Monumenta* 3); J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 212; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 2, s. 484, R 556 a s. 79; J. Fischerström, *Utkast til Beskrifning om Mälaren* (1785), s. 135 not; *UFT* h. 8 (1879), s. 112.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 275); Dybeck a. a.

Runstenen står i trädgården vid Stäket, i en liten plantering 11 m. Ö om allén, som leder fram till huvudbyggnaden, 125 m. N om denna, 20 m. V om stranden. Ristningsytan vetter mot V. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Fänö».

Stenen har tidigare stått vid landsvägen. Den omtalas första gången i *Ransakningarna*: »Vppå Stäkesöhn, Östan för Allmenne vägen. Straxt wedh Broo Engen och FärgeKarls Kiellan 1 stoor Runsteen.» J. Hadorph började här sin resa i Bro härad år 1684: »Anno 1684 den 7 oct. begaf iag mig på resan till Broo häradt. 1. läät iag afrija en Runsten på Stäkes ön afslagen wid nya vägen.» Peringskiölds *Monumenta*: »Stäkes öön wid vägen» (B 275: »Stäkes ön», L 328: »Stäkesön, vid vägen»). O. Celsius, som har besökt platsen den 10 okt. 1728: »Näas Soehn vid Nya landsvägen mitt emot Broäng Stäket tillhörig — vid pass $\frac{1}{2}$ fierding väg ifrån Stäkesfärjan en afbruten sten.» — Då Dybeck under sina antikvariska resor i slutet av 1850-talet kom till Stäket, var stenen flyttad till herrgårdens trädgård. Han meddelar: »En dal sträcker sig norrut från den vik af Görvältn, vid hvilken gården Stäke ligger. Runstenen har stått i vestra dalsluttningen invid landsvägen, som löper snedt öfver dalen, men är nu i Stäkes

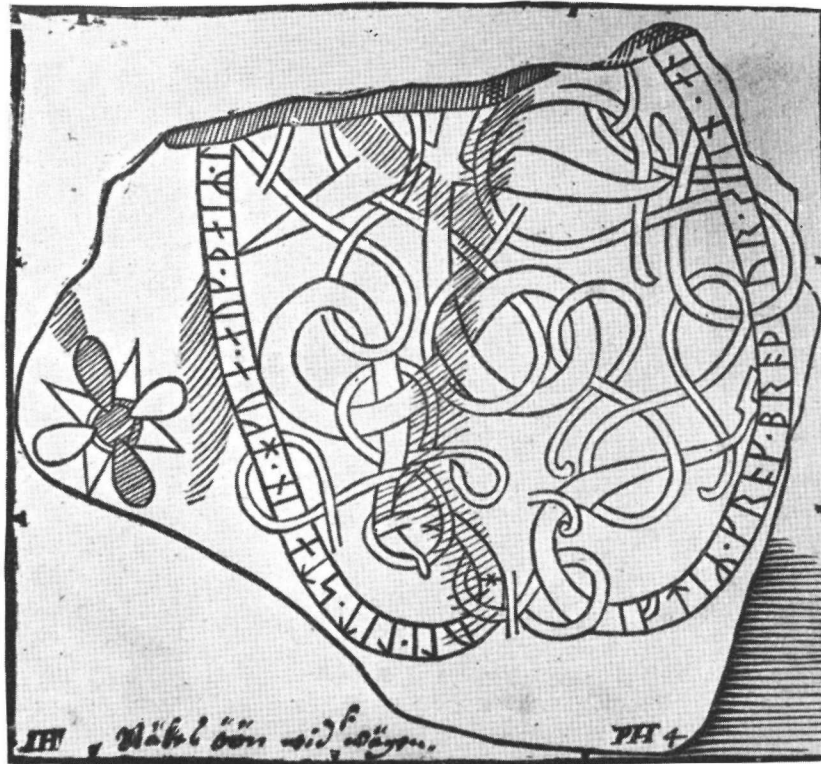

Fig. 1. U 604. Stäket, Stockholms-Näs sn. Efter B 275.

trädgård. Bilaren (skogfällaren) Öberg, hvilken ofta brutit sten å Stäkesön, säger sig hafva för länge sedan sett det felande (märkligaste!) stycket af runstenen å anförda stället vid vägen, men har nu icke kunnat återfinna det.» *UFT* h. 8 (1879): »Stäkes trädgård . . . Runstenen har förr stått invid landsvägen.» — Stenens tidigaste kända plats har sålunda varit på östra sidan av landsvägen drygt 1 km. från Stäketbron, ungefär mitt emot utfartsvägen från Almarestäk eller något N därom.

Mörkgrå sten med ojämn yta. I stenen finnas ljusare fläckar av hårdare gryt, som ha varit mindre lämpade för ristning. Uptill är stenen avslagen, varigenom utom ornamentik även en del av inskriften har gått förlorad. Toppstycket saknades redan på 1600-talet. Ristningen är ojämnt huggen. Delvis är den djup och tydlig, men många detaljer äro ytterst grunda och svåra att bestämma. Särskilt gäller detta om ornamentiken. Ristningsytan på stenens mitt, mellan de båda inskriftsbanden, har till stor del upptagits av en vingad drake, vars huvud befunnit sig på det förkomna toppstycket. På drakens vänstra vinge finnas möjligen 4 streck, antydande vingpennor, men så svagt att det ej blivit ifyllt på fotografiet pl. 1. På den högra vingen kan ingenting spåras. Längst t. v. på stenen, utanför vänstra inskriftsbandet, har ristaren anbragt ett kors. — Höjd 1,72 m., över nuvarande markytan 1,36 m., största bredd 1,94 m.

Inskrift:

huli · lit · stain · hkua · auk · þair · . . . · iftir · krok · broður sin · a · . . .

huli let stæin haggva ok þær . . . æftir Krok, broður sinn . . .

»huli lät hugga stenen och . . . efter Krok, sin broder . . .»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början. Alla runorna i namnet 1—4 **huli** äro fullt säkra. Hst i r. 24 är tydlig; men ingen bst kan spåras. Ytan är här skadad invid brottet. Runan kan knappast ha varit **b**. Intet sk framför 25 **i**. Denna runa är icke stungen. I namnet 30—33 **krok** äro alla runorna djupt huggna och tydliga. Intet sk efter 39 **r**. Efter 43 **a** finnes endast nedre delen av en hst i behåll.

Hadorph och Helgonius (B 275): 1—4 **huli**, 24 **i**, 43—44 **an**. — Celsius: 1—4 **huli**, 24 **i**, 25 **a**, 41 **e**, 43—44 **an**. — Dybeck: 1—4 **huli**, 24 **i**, 25 och 41 **i**, 43—44 **an**. Alla de tre äldre läsningarna ha sk efter 39 **r**.

Ett mansnamn **huli** är f. ö. okänt, såväl i inskrifterna som i andra källor. Om namnat *Kroka* se U 32 och U 432. Efter 20—23 **pair** 'de' väntar man en personbeteckning i plural, exempelvis *brøðr* 'bröder': »**huli** och hans bröder läto hugga stenen ...» Emellertid synes r. 24 knappast kunna ha varit **b**. Om de äldre läsningarnas **i** är riktigt, skulle man kunna förmoda ordet *lagsmenn* 'kamrater'. Något hinder för denna suppling ligger givetvis icke däri, att den döde betecknas som 'broder'; se U 379, s. 144 med där anförd litt. I *UFT* tolkas 43—44 **an** som pronomenet *hann*, med i uttalet bortfallet *h*. Det skulle i så fall ha inlett en sats, som meddelat något om den döde Krok.

605. Stäket, Stockholms-Näs sn.

Litteratur: L 329. M. Aschaneus, F b 18, s. 395 f.; J. Bureus, Fa 6 s. 201 n:r 176 (Rhezeliuss), Fa 5 n:r 273, Fa 1 s. 62; O. Verelius, *Hervarar Saga* (1672), s. 38; J. Hadorph, *Resejournal* 1684 (i Peringskiölds *Monumenta* 3); J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 212 f., *Vita Theoderici* (1699), s. 495; P. Dijkman, *Historiske Anmärkningar* (1723), s. 17, 66 f., 108 f.; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 181, i *Acta Literaria Sveciae* 1733, s. 113 f.; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 165; J. Fischerström, *Utkast til Beskrifning om Mälaren* (1785), s. 135; N. H. Sjöborg, *Samlingar för Nordens fornälskare* 1 (1822), s. 26; E. S. Bring, *Om valfarterna och korstågen från Skandinavien till Heliga landet* (1827), s. 116; R. Dybeck, *Svenska runurkunder* 2 (1857), s. 46; *UFT* h. 8 (1879), s. 113; P. Riant, *Expéditions et pèlerinages des Scandinaves en Terre Sainte* (1865), s. 231; E. Brate och S. Bugge, *Runverser* (ATS 10: 1), s. 71 f.; O. Montelius i *Fornvännen* 1914, s. 122; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 119; O. v. Friesen i *ANF* 56 (1942), s. 280.

Avbildning: Aschaneus, teckning, i F b 18 (kopierad i Peringskiölds *Monumenta*).

Ristningen finnes beskriven och avtecknad av Mårten Aschaneus i hans anteckningsbok F b 18 under rubriken: »Almer Stäks runor.» Platsen anges på följande sätt: »Dässe Pelegrims eller Peregrims Runor, finnes vti ett bärg, vidh lilla Hinderstäk, Nordan för almannas bron: Wästan frå Almarastäk. Versus Meridiem.» Inskriften är även upptagen i Bureus' handskrift Fa 6, hämtad ur en samling av runskrifter gjord av Rhezelius. Platsen säges vara »Vid Stäke Hinderstäke i ett berg». I Bureus' renskrivna samling (Fa 5) är överskriften: »Wid Lilla Stäke i et Berg.» Ordet »Lilla» är emellertid senare skrivet över ett annat ord som har blivit uttraderat; detta ursprungliga ord har slutat på *r* och sannolikt börjat med *H*, det har sålunda utan tvivel varit »Hinder».¹

I *Ransakningarna* finnes ristningen icke nämnd. J. Hadorph antecknar 1684: »sökte iagh med flijt efter Runeberget vid Lilla Stäket, men fann dhet intet.» J. Peringskiöld omtalar ristningen i *Monumenta Sveo-Gothorum* på följande sätt: »Till att vidare uppspana våra Swea-Göthiske förfäders Minne och märkelige bedriffter, willia wij stiga några Steg till begge Steken, som är Almarsteket, och Lilla Hindersteket, öfver hwilke stora Landswägen ifrån Stockholm åt Enekiöping och Wästerås, samt Dalarne och flere orther framlöper samt Siöwägen til Upsala och Sigtuna, der hoos beqwämlig til at förhindra och tilsluta siöfarten för de fiendtlige Siöröfware

¹ Om namnet Hinderstäket (Bakstäket eller Lilla Stäket) se I. Modéer, *Namn- och ordgeografiska studier* (1937), s. 102 f.